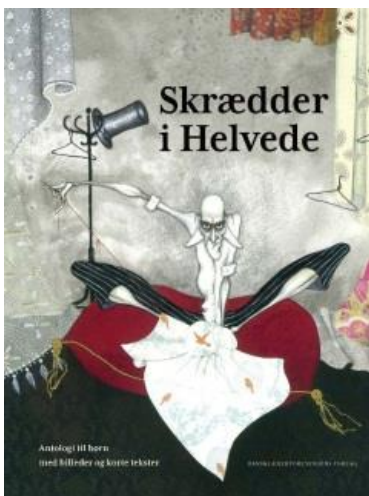

Skrædder i Helvede 2

Undervisningsforløb til indskolingen.

Udarbejdet af Dorte Sofie Mørk Emus

Introduktion

Antologien "Skrædder i Helvede - Antologi til børn med billeder og korte tekster" er blevet til i et samarbejde mellem elever fra Forfatterskolen for børnelitteratur og illustratorklubben i Dansk Forfatterforening. I alt har 89 illustratører og 42 forfattere bidraget til et flot værk, der blev udgivet på Dansk Lærerforenings Forlag i efteråret 2011.

Antologiens opbygning lægger sig op af tilblivelsesprocessen. Overskriften til antologiens første del hedder således: "Først en tekst, så et billede", del 2 bærer overskriften: "En tekst, flere billeder", del 3: "Først et billede, så en tekst", del 4: "Et billede, flere tekster", del 5: "Tekster uden billeder" og del 6: "Billeder uden tekster". Bagerst i bogen findes et meget velkrevet efterskrift af Lisa Marie Henderson med ideer til, hvordan antologien kan bruges i undervisningen, men primært på mellemtrinnet og i udskolingen.

Ved første øjekast kan det være svært at se, hvordan antologien så kan bruges i indskolingen. De fleste af teksterne er læseteknisk for svære for nybegynderlæsere, og illustrationerne udgør ikke nødvendigvis en støtte til læsningen – nogle steder endda tværtimod. Alligevel er min indskolingsklasse blevet kastet ud i forskellige undervisningsforløb, der tager udgangspunkt i antologiens tekster og illustrationer.

Antologien kan i shoppen på www.dansklf.dk/shop

Forløbets dele

Undervisningsforløbet er inspireret af antologiens opbygning og giver således først et bud på, hvordan man i indskolingen kan arbejde med antologiens korttekster for derefter at inddrage illustrationen. Når den valgte korttekst er læst højt og har været genstand for en fælles snak om indholdet, skal eleverne selv ind og bearbejde deres egen opfattelse af historien bl.a. i form af egne illustrationer og små, enkle tekster. Hver enkelt elev går således i dialog med teksten, og har mulighed for at give den sit helt eget præg, da samspillet mellem tekst og billede er fundamentet for den samlede oplevelse.

Herefter følger et undervisningsforslag, hvor det er illustrationerne, der tages udgangspunkt i. Der præsenteres flere mulige genrer at arbejde i, men fælles for ideerne er, at når illustrationerne er præsenteret, skal eleverne digte videre og skabe den historie, originalillustrationen har inspireret til. Herved kommer skriftligheden i fokus.

Mål

Det overordnede mål med undervisningsforløbet er, at eleverne præsenteres for tekster og billeder, der på hver deres måde kan give dem en oplevelse af, hvordan sproget, litteraturen og billedmediet kan fortælle historier, som vi oplever forskelligt, fordi vi har hver vores rygsæk med erfaringer at putte dem ned i.

I gennem forløbet skal eleverne endvidere:

- lytte til oplæst tekst
- lære ord og begreber at kende, som kan bruges i beskrivelsen af et billede
- formulere sig omkring et billede eller en tekst
- begrunde deres kommentarer
- bruge egne erfaringer i tolkningen af en tekst eller et billede
- omsætte forståelsen af en læst tekst til billeder
- fremlægge eget arbejde for resten af klassen
- arbejde i forskellige genrer (korttekster, digte)
- omsætte et billede til fysisk bevægelse (fokus på udsagnsord)
- arbejde med opbygningen af egne tekster (indledning – handling – slutning)
- arbejde med skrivning og stavning i forbindelse med egne tekster
- udtrykke sig i billeder og bruge billeder som kilde til selv at skabe gode historier.

Først en tekst ...

Min seje mor skrevet af Jens Thuesen Pedersen

I dette undervisningsforløb arbejder eleverne med udgangspunkt i teksten *Min seje mor* skrevet af Jens Thuesen Pedersen. Teksten er læseteknisk for svær for eleverne selv at gå i kast med, så for at få en fælles tekstoplevelse læses teksten højt for eleverne i klassen.

Oversigt over aktiviteter

Formål	Danskfaglige aktiviteter og organisering
At eleverne bliver bevidste om, at overskriften på en tekst betyder noget for forforståelsen.	<p>Titlen <i>Min seje mor</i> skrives midt på tavlen, og eleverne får på skift lov til at komme med ideer og forslag til, hvad teksten mon handler om. Elevernes ideer og kommentarer skrives på tavlen – evt. i stikordsform.</p> <p>Det vil endvidere være oplagt at snakke om, hvad det vil sige at være sej? Og hvad det vil sige at være en sej mor? Kan en mor være andet end sej?</p>
At få kendskab til historien.	<p>Læreren læser teksten højt for klassen. Eleverne snakker herefter sammen to og to og fortæller hinanden, hvad der skete i historien, hvad der undrede, hvad var uhyggeligt, hvad var sjovt. Var der svære ord? Var der noget vi ikke forstod?</p> <p>Opsamling i plenum, hvor makkerparrene evt. kan fortælle kort om, hvad de har snakket om.</p> <p>Herefter læses teksten højt en gang til.</p>
At få overblik over historien.	<p>Klassens borde sættes sammen til gruppeborde, og eleverne fordeles ved disse.</p> <p>I grupperne skal eleverne genfortælle historien ved at skiftes til at sige en sætning, så de sammen får styr på historien i kronologisk rækkefølge (kan evt. nedskrives i grupperne eller indtales som lydfil og bruges i en senere sammenhæng, hvis illustrationerne f.eks. skal udstilles eller vises frem på anden vis).</p>
At omsætte en historie til billeder.	<p>Fælles oplæg om billeder og hvordan de kan bygges op. Begreber som forgrund, mellemgrund/midte og baggrund er nyttige begreber, når man samtaler om billeder – også i 1. klasse.</p> <p>En snak om farver er også yderst vigtig; hvilke farver er der brugt i billedet? Er de <i>stærke</i> farver eller <i>svage/milde</i> farver? Er farverne <i>kolde</i> eller <i>varme</i>? Er der én farve, som fylder meget i billedet?</p> <p>Ved gruppebordene arbejder eleverne nu med at omsætte historien til illustrationer. Risikoen ved at lade eleverne sidde ved gruppeborde er, at billederne kan blive ret ens i deres udtryk, fordi eleverne lader sig inspirere af hinanden. Til gengæld gør det, at alle kommer i gang og kan finde på ideer med hjælp fra hinanden.</p> <p>Der er flere forskellige måder at arbejde med billeder på. I min klasse synes eleverne, det er sjovt at arbejde med <i>våde</i> farver.</p>

	<p>Først laver eleverne en skitse, så de får godt styr på deres billede. På skitsen er der plads til at viske og ændre, hvis man ikke er helt tilfreds. Derefter tegnes billedet over på et nyt stykke papir med en løs blyantstreg. For et optimalt resultat skal blyantstregen tegnes op med sprittusch, og derefter skal billedets elementer farvelægges med fedtfarver.</p> <p>Til sidst males baggrunden med ecolinefarve, som er en vandfarve, der bevarer den meget klare og stærke farve, når den er tørret op.</p>
At præsentere sit arbejde (og få anerkendelse for det).	<p>Når eleverne er færdige med deres billeder, skiftes de til at præsentere dem for de andre i klassen. For at det ikke skal blive for langtrukket, kan læreren vælge på forhånd, hvad eleverne skal sige noget om. Det kan f.eks. være billedets opbygning, farverne, handlingen eller processen.</p> <p>Det er vigtigt, at læreren i sine kommentarer til eleverne har fokus på det samspil, der er mellem elevens billede og den oprindelige tekst. Hvilken historie fortæller billedet, når det står alene? Og hvilken historie fortæller billedet, når det står sammen med historien <i>Min seje mor</i>?</p> <p>Her er en perfekt anledning til at præsentere eleverne for begrebet <i>ikonotekst</i>. Begrebet bruges netop i beskrivelsen af samspillet mellem tekst og billede, og definitionen af begrebet er fint beskrevet i bogens efterskrift.</p>
At elevernes egne illustrationer kobles på historien.	<p>Efter præsentationen af illustrationerne giver det god mening at hjælpe eleverne tilbage til den oprindelige historie, så koblingen mellem deres eget arbejde og teksten kommer i centrum. Dette kan gøres på flere måder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne skriver 5 sætninger, der passer til både deres billede og historien • Eleverne skriver 6 ting om moren • Eleverne skriver et referat af historien • Eleverne skriver et <i>Min seje mor</i>-digt, hvor de starter hver linje med "Min seje mor kan ..."
En historie – mange billeder.	<p>Eleverne præsenteres for den "rigtige" illustration. De går i fællesskab på opdagelse i billedet og kobler deres opdagelser på historien, som de efterhånden kender rigtig godt.</p>
At dele sin viden med andre.	<p>Klassen har helt sikkert lavet nogle rigtig flotte billeder, som de er stolte af og gerne vil vise frem. Derfor er det oplagt at lave en udstilling på biblioteket, en fremlæggelse til en fællessamling eller en lille bogudgivelse, som eleverne kan få med hjem og vise til mor og far.</p>

Ideer til andre aktiviteter

Læs evt. indledningsvist Kim Fupz Aakesons billedbog *Mor højt* for klassen, og tag en snak om, hvad en mor er for en.

Lav en tegneserie over historien *Min seje mor*.

Skriv en historie, hvor du fortæller om "Min seje mor". Se eksempel i bilag "Min seje mor". Elevtekst

Lav et billede af din egen seje mor. Lad billedet fortælle en historie.

Min seje mor. Tegnet af Kirsten Gjerding

Først et billede ...

I dette undervisningsforløb tager vi udgangspunkt i et billede. Det er vigtigt, at billedet har masser af handling og gerne på en sjov og skør måde. Valget af *En kommode med elg* i er oplagt.

En kommode med elg i tegnet af Gunnar Breiding.

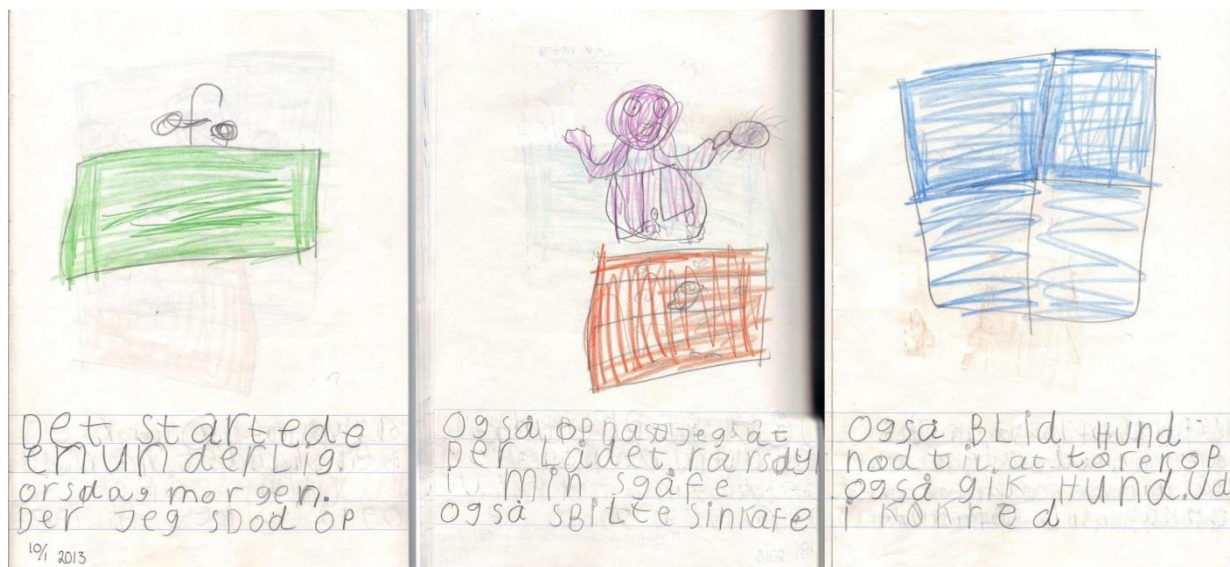
Oversigt over aktiviteter

Formål	Danskfaglige aktiviteter og organisering
At gå på opdagelse i billedet.	<p>Illustrationen <i>En kommode med elg</i> i vises til eleverne.</p> <p>Fælles samtale om billedet, fx. ud fra følgende spørgsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad kan I se på billedet? • Hvad lægger I først mærke til? • Hvilke personer er med? • Hvordan tror I personerne/dyrene i billedet har det? • Hvordan er farverne?
At bruge billedet som udgangspunkt for en leg.	<p>Eleverne inddeles i grupper, der skal samarbejde om at lave en leg ud fra billedet.</p> <p><u>Legens regler:</u> Hver gruppe skal finde 5-6 sætninger ud fra billedet. Sætningerne skal de omsætte til en bevægelse. F.eks. kan en sætning hedde: "Damen bliver forskrækket." Hertil laver gruppen en bevægelse, hvor alle springer op og ser forskrækkede ud. Når alle sætningerne er fundet, vælger gruppen en "kommandør", som giver kommandoer til de andre. Kommandoerne er de sætninger eleverne har fundet i fællesskab, og når en kommando er givet, skal de andre lave den aftalte bevægelse, indtil der kommer en ny kommando.</p> <p>Når alle grupper er færdige, viser grupperne legene for hinanden.</p>
At sætte ord på billedets historie.	<p>Med legen bliver det tydeligt for eleverne, at der kan være masser af aktivitet i et billede, selvom illustrationen blot er et øjebliksbillede. Derfor skal eleverne nu arbejde med, hvad der mon er sket, lige før "billedet blev taget", og hvad der mon sker bagefter.</p> <p>I fællesskab kommer eleverne med ideer til, hvad der mon er sket lige inden damen i billedet opdager elgen i kommoden? Hvad tænkte hun mon på? Hvad gjorde hun?</p> <p>Derefter kommer eleverne med ideer til, hvad der skete bagefter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad gør damen? • Hvad gør katten og hunden? • Hvad sker der med elgen? • Hvordan slutter historien? <p>Læreren skriver elevernes ideer og forslag på tavlen, så de er synlige for eleverne i den kommende skriveproces.</p>
At omsætte billedets historie til tekst.	<p>Eleverne skriver individuelt eller i makkerpar indledningen til den historie billedet fortæller. Forinden snakkes der med eleverne om, hvad en indledning er, og hvad den skal kunne.</p> <p>Der vil tit sidde nogen, som har svært ved at komme i gang og ikke kan finde på noget at skrive. For dem kan det være en hjælp at få første sætning i historien forærende. Her kunne den f.eks. lyde: "Det var en helt almindelig onsdag morgen."</p>

	<p>Skriveprocessen kan med fordel opdeles i mindre bidder, så der bl.a. bliver plads til at høre andres indledninger og selv få gode ideer at arbejde videre med.</p> <p>Når eleverne har indledningen på plads, skal handlingsdelen og afslutningen skrives ud fra samme fremgangsmåde. Brug evt. siderne 34-35 i <i>Stjernesked 2. Skriv og stav i 2. klasse</i>, af Grete Wiemann Borregaard til inspiration eller som arbejdsark.</p>
--	---

Elevteksteksempel: Elevtekst om "En kommode med elg i" fra "Skrædder i Helvede".

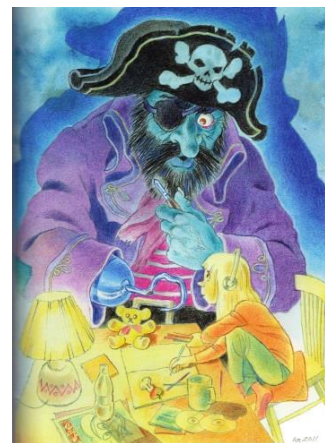
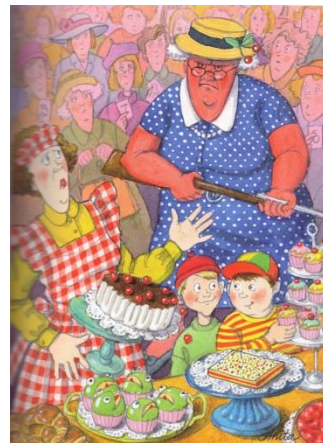
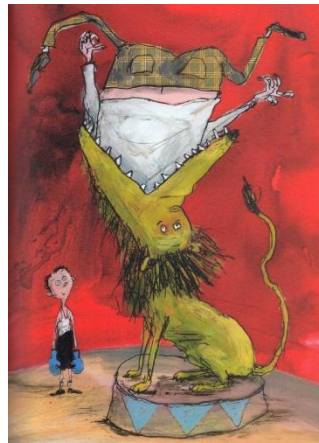

Flere billeder ...

I det følgende undervisningsforløb er der tænkt ideer med fra elevbogen til materialet *Skal vi lave en bog* af Tove Krebs Lange og Grete Wiemann Borregaard.

De fire valgte billeder fra antologien "Skrædder i helvede" er:

Det nye sted tegnet af Anita Krumbach
Bokser tegnet af Charlotte Pardi
Snitten tegnet af Anita Tiderman
En sørøverhistorie tegnet af Hans Ovesen

For at eleverne kan få lyst til at skrive, er der fire forhold, der skal være på plads: Eleven skal have skrivefærdigheder, eleven skal have en genre at skrive i, eleven skal have noget at skrive om, og eleven skal have nogen at skrive til.

I arbejdet med selv at lave bøger inspireres eleverne af de flotte illustrationer til at skrive deres egne historier, som kan udstilles på skolens bibliotek, eller læses højt for de mindre klasser på skolen.

Oversigt over aktiviteter

Formål	Danskfaglige aktiviteter og organisering
<p>At eleverne bliver bevidste om, hvad en bog egentlig er, hvordan den ser ud, og hvordan den er bygget op.</p>	<p>Et godt sted at starte dette undervisningsforløb er på skolebiblioteket. At være omgivet af bøger, når der skal snakkes om bøger, er et perfekt set up. Mange af eleverne vil have et godt kendskab til bøger, og vil f.eks. kunne nævne titlerne på deres yndlingsbøger. Brug elevernes udsagn og fortællinger som udgangspunkt for en snak om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan ser en bog ud? • Hvad betyder ordet "titel"? • Hvad gør en bog god? • Findes der forskellige slags bøger? • Hvilke? • Hvem mon har fundet på historierne inde i bogen? • Er alt, hvad der står i bøgerne mon rigtigt? <p>Lad efterfølgende eleverne snuse rundt blandt bøgerne på biblioteket. De kan "snuse" på egen hånd, eller blive sat sammen i makkerpar, der så skal løse forskellige opgaver. Opgaverne kan være skrevet på små stykker papir. Se bilag "Eksempler på opgaver til besøg på biblioteket".</p>
<p>At eleverne bliver præsenteret for de fire illustrationer, hvoraf de senere skal vælge en, som de skal bruge som udgangspunkt for deres egen historie.</p>	<p>Nu skal eleverne i gang med at lave deres egne bøger.</p> <p>Ved en fællesseance vises de fire illustrationer på skift (sørg for at have skannet de valgte illustrationer ind, så de kan vises i stor størrelse). Ved hvert billede kan eleverne komme med kommentarer og ideer.</p> <p>Alternativt kan eleverne deles ind i fire grupper, der skal præsentere hver deres illustration, fx ud fra følgende hjælpespørgsmål, som udleveres til grupperne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad kan I se på billedet? • Hvad sker der på billedet? • Hvilke mennesker/dyr/ting er med? • Hvad er der mon er sket lige inden billedet er "taget"? • Hvad tænker personerne/dyrene mon på i dette øjeblik? • Hvad gør de?
<p>At eleverne vælger, hvilket billede de vil bruge som inspiration til deres egne historier.</p>	<p>Eleverne vælger, hvilken af de fire illustrationer, de gerne vil arbejde videre ud fra. Herefter går de ud i grupper, som sammensættes ud fra, hvilken illustration de har valgt. Elever, der har valgt at arbejde ud fra samme illustration, sidder ved samme bord. På midten af hvert gruppebord lægges en lamineret udgave af illustrationen.</p> <p>Det vil være optimalt, hvis klassen fordeler sig ligeligt mellem de fire illustrationer. Hvis mange elever vælger den samme illustration at arbejde ud fra, kopieres og lamineres endnu et eksemplar, så eleverne ikke bliver for mange ved hvert bord.</p>
<p>At arbejde med en histories opbygning.</p>	<p>Inden eleverne går i gang med at skrive deres historie, udstyres de med et "Tænkepapir" - se bilag. Tænkepapiret gennemgås af læreren, så eleverne præcis ved, hvad de skal bruge det til. På tænkepapiret skal eleverne skrive, hvem der er med i historien, og hvad der skal ske – gerne i stikordsform. Fordi alle eleverne ved gruppebordet arbejder ud fra samme illustration, kan de hjælpe og inspirere hinanden. Der kan arbejdes individuelt eller i makkerpar.</p>

	<p>Eleverne går nu i gang med at opbygge deres historier – evt. ved brug af Handlingsbroen. Se evt. <i>Stjernesked 2</i>.</p> <p>Undervejs i skriveprocessen er det en god ide for læreren at lave små fællessamlinger. Det kan være samlinger, der handler om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indledningen – hvordan kan en historie begynde? Kom med forslag, og skriv dem op på en tavle eller en flipover, så eleverne kan bruge de indkomne forslag, når de skal i gang med at skrive selv. Det kan også være en god ide at snakke med eleverne om, hvordan deres historie skal være. Skal den være uhyggelig, trist, sjov eller spændende? • Historien – hvad skal jeg skrive? Mange af eleverne vil opleve at gå i stå og have svært ved at finde på, hvad de skal skrive. Giv eleverne mulighed for, ved en fællessamling, at få gode ideer til deres historie – også fra de klassekammerater, der har valgt at skrive ud fra en anden illustration. • Slutningen – hvordan kan en historie slutte? Hvilke sætninger kan være gode at bruge? (se evt. lærervejledningen til "Skal vi lave en bog" side 20). Skriv forslagene op på tavlen eller en flipover.
At illustrere egen tekst.	<p>Når eleverne er færdige med at skrive deres historier, skal historierne deles op i små dele. Hver del skal passe til en side i deres bog. Læreren kan med fordel bruge en af elevernes tekster som eksempel og vise på storskærm, hvordan opdelingen kan laves. Herefter er eleverne klædt på til at gå i gang med arbejdet på egen hånd.</p> <p>Når teksten er delt op, skal illustrationsarbejdet i gang. Til hver tekstdel laves en illustration, som passer til tekstens indhold. Afhængig af den enkelte elevs formåen og temperament, kan den første illustration bruges som skitse, eller gemmes og limes ind i den færdige bog til sidst.</p>
At skrive med sin smukkeste skrift / at skrive på computeren og bruge tekstbehandlingsprogrammet.	<p>Eleverne starter med at vælge et stykke A4-karton i deres yndlings farve. Kartonstykket foldes på midten og fungerer herefter som bogens omslag. Læreren låner nogle bøger fra biblioteket. Disse vises i klassen. Der snakkes med eleverne om, hvad der gør en forside spændende/ kedelig/ uhyggelig. Eleverne skal også vide, at der til en forside hører både titel og forfatter- og illustratortnavn.</p> <p>Selve historien skrives på almindeligt kopipapir, som foldes på midten. Eleverne skal tage stilling til, om illustrationerne skal stå øverst eller nederst på siderne, om teksten skal skrives på linjer eller evt. på computer. Hvis computerløsningen vælges, skal eleverne også hjælpes i gang med at bruge tekstbehandlingsprogrammet, scanne billeder ind og indsætte billeder fra fil.</p> <p>Det er en god ide, at man som lærer på forhånd har besluttet, hvorvidt computeren må vælges af alle, om der er enkelte elever, der af særlige pædagogiske hensyn må arbejde på computeren, eller om alle eleverne skal skrive deres bog i hånden.</p>

<p>At få lov til at vise, hvad man har lavet for andre.</p>	<p>Det er vigtigt for elevernes motivation til at skrive, at de oplever, ikke bare at skrive, men at skrive til nogen. Læreren laver derfor en aftale med børnehaveklassen, som får besøg af en lille gruppe af klassens elever på skift - oplæsningsseancerne må helst ikke blive for lange ad gangen.</p> <p>Når alle eleverne har læst deres historie højt for børnehaveklassebørnene, må eleverne tage deres eget eksemplar af bogen med hjem. Forinden har læreren dog kopieret alle bøgerne og stillet dem i klassens fælles bogkasse, så de i en periode står til rådighed for fælles- eller individuel læsning i klassen.</p>
---	---

Differentieringsmuligheder

Undervisningsforløbets aktiviteter er i høj grad præget af fælles oplæg, gruppearbejde i mindre grupper og samarbejde i makkerpar. Derved giver strukturen mulighed for at eleverne kan inspirere hinanden og give hinanden gode ideer undervejs i arbejdet.

Aktiviteterne til *Min seje mor* er først og fremmest baseret på højtlesning af en tekst og elevernes individuelle produktioner af billeder. For nogle elever vil det være en svær opgave at omsætte en tekst til et billede, men ved at lave en god fælles gennemgang af billedets opbygning og give forskellige eksempler på, hvordan billedet kan se ud, og hvilke elementer man kan have med i sit billede, vil de fleste være klædt på til at gå i gang.

I arbejdet med *En kommode med elg* i kastes eleverne ud i selv at skabe en leg ud fra et billede. Den legende tilgang fanger med det samme denne gruppe elever, og samtidig opstår der i de små grupper en god snak om billedets indhold.

I de aktiviteter, hvor fokus er lagt på en histories opbygning, kan det være svært for nogen at komme i gang. Det kan hjælpe at få lov til at arbejde på en computer. For nogen hjælper det at samarbejde med en kammerat, mens andre måske har brug for at fortælle historien på en helt anden måde. Da fokus i denne aktivitet er lagt på tekstens komposition, mener jeg godt, man som lærer kan tænke alternativt. Historien kan f.eks. indtales som lydfil og afspilles for klassen ved en samling. Det er også en mulighed lade en elev lave sin historie som tegneserie, collage, kukkasse eller lign. Dog vil det kræve, at historien bliver sprogliggjort i en eller anden form, så man sikrer, at læringsmålet er nået.

Evaluerings

Det er vigtigt, at det arbejde eleverne laver, bliver vist til andre. Det kan gøres på mange måder:

- Klassens historier kan samles i en bog, som "udgives" i klassen, så alle får alles tekster med hjem.
- Eleven får teksten med hjem til højtlesning for mor og far (evt. ved brug af læsekontrakt).
- Klassen inviterer en parallelklasse eller en børnehaveklasse på besøg til højtlesning.
- Teksterne udstilles på skolens bibliotek.

Lærerens observationer af elevernes måde at arbejde på er igennem hele forløbet vigtige i forhold til evalueringen af de opstillede mål for forløbet.

Lyttede eleven f.eks. aktivt til de tekster, læreren læste højt, og kunne eleven bruge tekstens informationer? Har eleven forstået betydningen af de ord og begreber der er blevet præsenteret undervejs i forløbet, og kan eleven bruge disse i sin egen beskrivelse af f.eks. egne produktioner?

Kan eleven bruge de informationer en tekst eller et billede giver til at begrunde sine egne kommentarer til billedet eller teksten?

Fik eleven produceret et billede, som gik i samspil med teksten?

Kunne eleven fremlægge sit arbejde for andre, og deltog eleven aktivt i aktiviteterne, der blev sat i gang?